

konferencji rozbrojeniowej ('szelmowska gra'), ustawodawstwem stanu wyjątkowego, próbami natychmiastowego wprowadzenia generalnej amnestii dla zbrodni hitlerowskich ('przedawnienie') i życzeniem wprowadzenia na nowo kary śmierci? Któż to zagraża potężnej Republice Federalnej w świecie dążącym — mimo Wietnamu — do powszechnego odprężenia? Związek Radziecki, Polska, CSRR, NRD, Francja, Chiny, czy może Wietnam? Na co więc ta spazmatyczna zapobiegliwość o bezpieczeństwo, którą sąsiedzi niemieccy mogą się tylko czuć zagrożeni, ponieważ wydaje się ona (i prawdopodobnie też jest) pretekstem dalszego zbrojenia tej i tak już zbyt potężnej Republiki Federalnej?

Polacy na podstawie swych bolesnych doświadczeń z nami, Niemcami, wyciągają swoje wnioski. Pełni niepokoju obserwują oni narastanie zachodniemieckiego szowinizmu, który próbuje już szantażować świat drugim Hitlerem, by zapewnić sobie (współ) dysponowanie bronią atomową; przy czym w Polsce przyjmuje się jako szczególnie 'wzruszające' to, że właśnie Strauss — by tak powiedzieć — sam przed sobą ostrzega. Jest on bowiem nie tylko najsilniejszym eksponentem zachodniemieckich zabiegów o broń atomową, lecz ze względu na swoje poczucie siły i ambicje można wnosić, iż chce on wyciągnąć dynamiczne konsekwencje z zachodniemieckiego generalnego programu (broń atomowa, zjednoczenie na zachodniemieckich warunkach, rewizja granicy na Odrze i Nysie łącznie z nowym uporządkowaniem Wschodu), który mógłby być zrealizowany tylko na drodze wojny.

Jeżeli na zewnątrz wyśmiewa się niemieckie pretensje lub wzrusza na nie ramionami, jeżeli także w Polsce te nowe niemieckie roszczenia do potęgi budzą zaniepokojenie, to nie oznacza to jednak strachu i ustępowania bez walki przed niemieckimi roszczeniami. Polacy są bardziej niż kiedykolwiek w historii zdecydowani bronić wszelkimi sposobami swój obszar państwowy. Nigdy też jeszcze w swych dziejach nie byli w tak korzystnym położeniu. W ogniu II wojny światowej i pod prysznicem zimnej wojny wyzybili się swoich tradycyjnych iluzji politycznej mocarstwowości wymierzonej przeciwko Wschodowi. Nie pragną oni dziś niczego innego, jak tylko żyć. Nie chcą niczego poza spokojem i normalnym życiem. My, Niemcy, wyrządziliśmy im już dość krzywd. Jeśli cena, którą w 1965 r. mamy do zapłacenia, polega na tym, by pozostawić ich wreszcie na przyszłość w spokoju, to doprawdy — jasno patrząc — nie mamy żadnych powodów do skargi"⁵.

Omówił i tłumaczył J. S.

OSRODEK BADAŃ NAUKOWYCH W KOSZALINIE

We wrześniu 1965 r. powołany został przy Koszalińskim Towarzystwie Społeczno-Kulturalnym Ośrodek Badań Naukowych. Zorganizowanie Ośrodka poprzedziło szereg inicjatyw zmierzających do stworzenia skromnych choćby warunków pracy naukowej na terenie województwa nie posiadającego uczelni akademickiej. Wobec braku własnej kadry badania w Koszalińskim podejmowali naukowcy z innych ośrodków, w tym szczególnie z województwa poznańskiego.

Historycy skupieni przy Instytucie Zachodnim w Poznaniu opracowali zespołowo pierwszą większą monografię Pomorza Zachodniego¹. Badania kontynu-

⁵ I. Geiss, *Respekt vor Polen*. „Gewerkschaftliche Umschau” (I. G. Chemie — Papier — Keramik). Hannover, November 1965, Heft 11, ss. 199—201.

¹ *Pomorze Zachodnie*. Praca zbiorowa pod redakcją J. Deresiewicza cz. I i II, Poznań 1949.

wano po 1953 r. w ramach Instytutu Historii PAN — Zakładu Historii Pomorza z siedzibą w Poznaniu².

Badania archeologiczne, m. in. nad początkami Kołobrzegu, prowadzone są od 1954 r. przez Instytut Historii Kultury Materialnej PAN, w ramach przygotowań do obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego. Udział w nich biorą również archeolodzy zatrudnieni przy koszalińskich muzeach regionalnych, którzy nawiązali ścisłą współpracę z Katedrą Archeologii Polski UAM w Poznaniu³.

Spśród etnografów zajmujących się problematyką województwa koszalińskiego należy wymienić obok B. Stelmachowskiej z UMK w Toruniu⁴, zespół etnografów poznańskich, który pod kierownictwem J. Burszty zorganizował w latach 1960—1963 badania w sześciu wsiach powiatu koszalińskiego⁵. Problematyką socjologiczną z terenu województwa koszalińskiego zajmowali się m. in. pracownicy Instytutu Zachodniego w Poznaniu: Z. Dulczewski, B. Chmielewska i A. Kwilecki. Stan badań w tych dziedzinach został przedstawiony na konferencji socjologiczno-etnograficznej w Koszalinie 18 I 1965 r.⁶

Myśl bliższego związania naukowców z sąsiednimi województwami z regionem przyświecała także Wakacyjnemu Studium Pomorzoznawczemu, które było organizowane od 1958 r. w Koszalinie. Opiekę nad nim sprawował poznański ośrodek uniwersytecki oraz Instytut Zachodni⁷.

Inicjatywy lokalne przejawiały się najwcześniej na terenie Słupska, gdzie powstały pierwsze towarzystwa o charakterze naukowym i oświatowym, a systematyczną działalność prowadzi od 1953 r. Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego. Praca PTH ożywiła się szczególnie po 1956 r. Zainicjowano wówczas wydawnictwa: „Bibliotekę Słuską” i „Zapiski Koszalińskie” a w 1958 r. zorganizowano Stację Naukową⁸.

W 1959 r. powstało Koszalińskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Środowisko naukowe Koszalina od samego początku interesowało się problematyką aktualną. Ta orientacja znalazła m. in. wyraz po przejęciu poprzednio redagowanego w Słupsku czasopisma „Zapiski Koszalińskie”, którego tematykę skoncentrowano właśnie na współczesnych zagadnieniach regionu⁹. W 1964 r. powołano w miejsce KTPN Koszalińskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne. Działalność naukową i wydawniczą kontynuuje Sekcja Naukowa KTSK, która wystąpiła właśnie z inicjatywą zorganizowania Ośrodka Badań Naukowych.

Zasady organizacyjne Ośrodka zostały ustalone na konferencji w maju 1965 r., w której — obok przedstawicieli miejscowego środowiska — brali udział: doc.

² Nowsze opracowania zawierają *Szkice z dziejów Pomorza*, t. 1—3 wydane w latach 1958—1961. Zob. też Z. Kaczmarszyk, *Z dziejów polskich badań nad historią Pomorza Zachodniego*. W: *Pomorze Zachodnie — nasza ziemia ojczysta*. Poznań 1960, s. 12.

³ Por. L. Leciejewicz, *Pomorze Środkowe a Tysiąclecie Państwa Polskiego (w świetle archeologii)*. „Zapiski Koszalińskie”, z. 3/19 z 1964, ss. 12—22.

⁴ B. Stelmachowska, *Budownictwo Słowińców*. „Biblioteka Słupska”, t. 5, Poznań 1960.

⁵ Wyniki badań opublikowano głównie w pracy *Stare i nowe w kulturze wsi koszalińskiej*. Poznań 1964.

⁶ Materiały z konferencji zostały opublikowane w „Przeglądzie Zachodnio-Pomorskim” nr 9/1966; zob. też B. Chmielewska, *Wielkie przemiany*. „Zapiski Koszalińskie”, z. 2/65, ss. 48—49.

⁷ *Pomorze Zachodnie — nasza ziemia ojczysta*. Praca zbiorowa pod red. K. Słaskiego. Poznań 1960.

⁸ Por. L. Malczewski, *Postowie w: Pomorze Zachodnie — nasza ziemia ojczysta*, op. cit., ss. 338—339.

⁹ Zob. „Zapiski Koszalińskie” z. 1/1962 — Od redakcji.

dr W. Markiewicz, doc. dr Z. Dulczewski oraz dr B. Chmielewska. Zadaniem Ośrodka jest prowadzenie badań naukowych nad problematyką regionu oraz inspirowanie i udzielanie pomocy naukowej i finansowej osobom podejmującym prace magisterskie, doktorskie oraz wszelkie inne prace badawcze związane z regionem. Do zasadniczych form działalności placówki należy ponadto organizowanie odczytów, dyskusji, seminariów oraz sesji naukowych, a także współpraca z innymi ośrodkami naukowymi¹⁰.

Nad merytoryczną działalnością placówki czuwa Rada Ośrodka, która opiniuje kierunki i plany jego pracy oraz sprawozdania z działalności. Zaproszono do niej obok przedstawicieli środowiska koszalińskiego i najbliższych ośrodków naukowych w Gdańsku i Szczecinie grono pracowników Instytutu Zachodniego, który objął szczególną opiekę nad nową placówką. Przewodniczącym Rady jest dyrektor Instytutu Zachodniego doc. dr W. Markiewicz. Do Rady zaproszono także kierownika Zakładu Socjologicznego doc. dra Z. Dulczewskiego, adiunkta tegoż Zakładu dra A. Kwileckiego oraz kierownika Zakładu Historycznego doc. dra J. Krasuskiego.

Pracę nowej placówki w środowisku zapoczątkowało przeprowadzone we wrześniu 1965 r. zebranie organizacyjne, na które przybyło ponad 50 osób zainteresowanych zagadnieniami socjologicznymi i historycznymi, co było najlepszym potwierdzeniem społecznej potrzeby powołania tego typu placówki.

Praca Ośrodka skupiła się w dwu sekcjach specjalistycznych: historycznej i socjologicznej.

Sekcja historyczna liczy 12 członków, w tym 10 magistrów historii i 2 studentów WSNS. Zatrudnienie członków sekcji jest bardziej zróżnicowane. Tylko 3 osoby mają szersze możliwości łączenia pracy naukowej z pracą zawodową w muzeum i w stacji historycznej. Pozostali pracują w organach PZPR, administracji, wojsku i w szkolnictwie. Na seminaria są ponadto zapraszani niektórzy nauczyciele historii i pracownicy Okręgowego Ośrodka Metodycznego oraz członkowie PTH.

Sekcja, którą kieruje dr H. Rybicki, zajmuje się najnowszą historią Pomorza Zachodniego okresu międzywojennego, wojny i początków obecnego dwudziestolecia. Wyekspozowanie tej tematyki wynika zarówno z jej aktualnego społecznego znaczenia, jak i pewnego podziału pracy pomiędzy Polskim Towarzystwem Archeologicznym (i muzeami), Polskim Towarzystwem Historycznym (oraz jego stacjami historycznymi) a nowo zorganizowaną sekcją historyczną Ośrodka.

Dobór tematów prac w pierwszym roku działalności Ośrodka uzależniony jest w dużym stopniu od stanu badań prowadzonych przez doktorantów. Spośród zagadnień opracowanych już przez historyków koszalińskich, którzy zgłosili swój akces do sekcji, należy wymienić następujące tematy: sytuacja prawna i położenie społeczne polskiej ludności rodzimej na Pomorzu Zachodnim w pierwszych latach do wojny, Polska Partia Socjalistyczna na Pomorzu Zachodnim w latach 1945—1948, robotnicy przymusowi na Pomorzu Zachodnim w latach II wojny światowej oraz szkolnictwo ogólnokształcące w województwie koszalińskim w okresie dwudziestolecia Polski Ludowej.

Kierownictwo sekcji, poza powyższymi tematami, zamierza włączyć do planu badań następujące zagadnienia głównie z najnowszych dziejów Pomorza Zachodniego w latach 1945—1950: działalność organizacji młodzieżowych, kształtowanie się organów administracji ogólnej i samorządu, osadnictwo miejskie, uruchamianie

¹⁰ Por. *Regulamin Ośrodka Badań Naukowych przy Koszalińskim Towarzystwie Społeczno-Kulturalnym*.

i rozwój zakładów przemysłowych oraz zbrodnie hitlerowskie popełniane na ludności polskiej i mniejszościach narodowych w okresie wojny.

W związku z obchodami Tysiąclecia Państwa Polskiego sekcja historyczna zorganizuje następujące sesje: konferencję archeologiczną podsumowującą badania prowadzone w województwie koszalińskim nad początkami państwa polskiego, seminarium z okazji 700-lecia Koszalina, a także sesję poświęconą dziejom szkolnictwa polskiego na Ziemiach Zachodnich w okresie międzywojennego dwudziestolecia¹¹.

Sekcja socjologiczna liczy 30 członków. Są wśród nich geografowie, pedagodzy, poloniści i ekonomiści oraz 4 socjologów. Członkowie sekcji pracują w szkolnictwie i instytucjach kulturalnych, w organizacjach politycznych i społecznych oraz w administracji.

Badania socjologiczne prowadzone są zespołowo; dotyczą one społeczno-ekonomicznych przeobrażeń w środowisku rybaków morskich środkowego wybrzeża, problematyki młodzieżowej oraz społecznych aspektów pracy PGR.

Badania nad społeczno-ekonomicznymi przeobrażeniami w środowisku rybaków morskich w minionym dziesięcioleciu zostały podjęte przez doc. dra Z. Dulczewskiego. Są one kontynuacją badań prowadzonych w 1956/57 r. Wśród szeregu szczegółowych tematów przewiduje się opracowanie takich zagadnień jak: zmiany w karierze zawodowej rybaków, ustalanie się wzorów osobowych, prestiż zawodu, zmiany w sytuacji społeczno-ekonomicznej itp. Badania powinny przyczynić się do poznania życia i pracy, a w pewnym stopniu również folkloru nowych środowisk zawodowych, nie tylko nie posiadających wieloletnich tradycji tak znamienych powszechnie dla rybaków morskich, ale ukształtowanych przecież całkowicie w naszym dwudziestoleciu.

Problemy młodzieży będą analizowane przez kilkunastoosobowy zespół pracujący pod kierunkiem dr B. Chmielewskiej. Projektuje się zbadanie m. in. następujących zagadnień: stosunek młodzieży wiejskiej do rolnictwa, stosunek młodzieży szkół średnich Koszalina do zawodu i do wojska, losy maturzystów, adaptacja absolwentów szkół wyższych itp. Badania nad młodzieżą mają istotne znaczenie dla województwa koszalińskiego, w którym zajmuje ona nie tylko liczebnie dominującą pozycję. Aktualne problemy związane z zatrudnieniem i wchodzeniem młodego pokolenia w życie oraz jego usamodzielnianiem się rzutują bowiem na kształtowanie się ogólnej sytuacji społecznej.

Spoleczne aspekty pracy PGR stanowią temat badań dotyczący jednej z najliczniejszych kategorii zawodowych naszego województwa, które zajmuje pierwsze miejsce w kraju ze względu na ogólną powierzchnię użytkowanych przez nie gruntów ornych. Badania prowadzone przez kilkusobowy zespół pracujący pod opieką mgra Z. Piotrowskiego skoncentrują się na problematyce stosunków międzyludzkich w przedsiębiorstwie i społeczności PGR; przewiduje się również studia nad stosunkiem pracowników do mechanizacji, przeobrażeniami kulturowymi społeczności pegeerowskich oraz warunkami bytowymi załóg.

Na zakończenie należy przytoczyć jeszcze informacje o dwu faktach zamykających w pewnym sensie etap organizacyjny placówki.

W dniu 22 I 1966 r. odbyło się pierwsze plenarne posiedzenie Rady Ośrodka. Wygłoszono dwa referaty wprowadzające: dr B. Chmielewska omówiła plany naukowo-badawcze i wydawnicze Ośrodka, a dr H. Rybicki przedstawił rozwój badań naukowych na terenie województwa koszalińskiego w latach 1945—1965. Zagajając dyskusję doc. dr Z. Dulczewski podkreślił jako zasadnicze osiągnięcie

¹¹ M. in. na podstawie projektu planu pracy Ośrodka Badań Naukowych przy KTSK na 1966 r.

Ośrodka skupienie w krótkim okresie sporej liczby osób zainteresowanych pracą naukową. Członkowie Rady wypowiedzieli się pozytywnie w sprawie planu pracy oraz na temat możliwości zapewnienia środków finansowych niezbędnych do jego realizacji.

Wkrótce potem odwiedził Ośrodek doc. dr W. Markiewicz, który nie mógł uczestniczyć w posiedzeniu Rady. Zapoznał się on z materiałami obrad i przyjął opiekę nad pierwszymi trzema pracami doktorskimi podjętymi przez członków sekcji socjologicznej.

Zbigniew Piotrowski